

# Kraljica Katarina Kosača Kotromanić u kolektivnom sjećanju i jačanju nacionalnih identiteta u Bosni i Hercegovini

GORAN MIJOČEVIĆ

Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet  
*University of Mostar*  
*Faculty of Humanities and Social Sciences*  
E-mail: goran.mijocevic@ff.sum.ba

DOI: <https://doi.org/10.47960/2712-1844.2025.11.243>

UDK: 94 (497.6) -05Katarina  
94 (497.6) "04/14"

Izvorni znanstveni rad  
Primljeno: 30. travnja 2025.  
Prihvaćeno: 1. srpnja 2025.

ANA ZADRO

Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet  
*University of Mostar*  
*Faculty of Humanities and Social Sciences*  
E-mail: ana.zadro@ff.sum.ba

MARINA BEUS

Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet  
*University of Mostar*  
*Faculty of Humanities and Social Sciences*  
E-mail: marina.beus@ff.sum.ba

## Sažetak

Kultura sjećanja je u posljednje vrijeme jedna od zastupljenijih interdisciplinarnih tema znanstvenoga diskursa, a razlog tomu svakako treba tražiti u društveno-političkim prijelomnicama koje su obilježile noviju europsku povijest uključujući i Bosnu i Hercegovinu koja svojom kompleksnošću državnog ustroja pobuđuje poseban interes kada je riječ o kolektivnom sjećanju i jačanju nacionalnih identiteta. Stoga, cilj ovoga rada je istražiti na koji način bosansko-hercegovačke društvene elite koriste javni prostor kao poligon za izgradnju kolektivnih identiteta, imajući u vidu da, barem kada je u pitanju hrvatski nacionalni identitet, komemoriranje znamenitih

osoba iz svoje nacionalne povijesti ima vrlo važnu ulogu. Budući da je kraljica Katarina Kosača Kotromanić zasigurno jedna od najpoznatijih osoba iz srednjovjekovnog Bosanskoga Kraljevstva, zanimljivim se čini istražiti upravo njezinu institucionalnu prisutnost u kulturi sjećanja (hodonimiji, nazivima institucija i slično), ali i onu u popularnoj kulturi i narodnoj tradiciji, kao što su nazivi udruga, kulturno-umjetničkih društava, svečanosti i slično, dakako, imajući u vidu posebnost Bosne i Hercegovine kako u teritorijalnom tako i u društveno-političkom ustrojstvu.

*Ključne riječi:* kraljica Katarina; srednji vijek; kultura sjećanja; kolektivni identitet sjećanja.

## **Queen Catherine Kosača Kotromanić in Collective Memory and Strengthening of National Identities in Bosnia and Herzegovina**

Original scientific article

Received: 30 April 2025

Accepted: 1 July 2025

### **Summary**

Cultural memory has recently become one of the more prevalent interdisciplinary topics in scientific discourse, and the reason for this certainly lies in the socio-political turning points that have marked recent European history, including Bosnia and Herzegovina, whose complexity of state structure arouses special interest when it comes to collective memory and strengthening of national identities. Therefore, the aim of this paper is to explore how the Bosnian-Herzegovinian social elites use public space as a platform for building collective identities, considering the fact that, at least when it comes to the Croatian national identity, commemorating notable figures from their national history plays a very significant role. Since Queen Catherine Kosača Kotromanić is certainly one of the most well-known figures from the medieval Kingdom of Bosnia, it seems interesting to explore her institutional presence in cultural memory (e.g., hodonymy, names of institutions, etc.), as well as her presence in popular culture and folk tradition, such as the names of associations, cultural and artistic societies, festivities, and the like, taking into account the uniqueness of Bosnia and Herzegovina both in territorial and socio-political structure.

*Keywords:* queen Catherine; Middle Ages; cultural memory; collective identity.

## Uvod

Kultura sjećanja oblikuje način na koji zajednice interpretiraju vlastitu prošlost te kroz različite oblike simboličke reprezentacije prenose povijesno nasljeđe na buduće generacije. U tom kontekstu, lik i uloga kraljice Katarine Kosača, pretposljednje bosanske kraljice iz dinastije Kotromanić, zauzimaju značajno mjesto u kolektivnoj memoriji na prostoru Bosne i Hercegovine. Njezina povijesna i mitološka figura prisutna je u različitim oblicima memorijalizacije koji obuhvaćaju institucionalne prakse, narodne običaje, kao i elemente suvremene popularne kulture.

Cilj ovoga rada je istražiti kako se sjećanje na kraljicu Katarinu konstruirati, održava i transformira kroz određene aspekte kulture sjećanja u Bosni i Hercegovini, s posebnim naglaskom na njihove međusobne interakcije i značenja koja iz njih proizlaze. U tom kontekstu, posebna pažnja bit će posvećena institucionalnom obliku sjećanja, ili drugim riječima, političkoj kulturi sjećanja koja ju stvara, oblikuje ili ukida. Dakle, na temelju prikupljenih podataka o memorijalizaciji kraljičina imena u urbanom narativu, a imajući u vidu teritorijalnu zastupljenost, vladajuće društveno-političke strukture te upravnu složenost Bosne i Hercegovine, razmotrit će se njezina simbolička uloga u kreiranju i jačanju nacionalnih identiteta. Nadalje, analizirat će se i prisutnost kraljice Katarine u sferi pučke kulture ili narodne tradicije, kroz brojne narative, legende i obrede povezane s njezinim životom i stradanjem, čime se potvrđuje kontinuitet i njezina uloga u kolektivnoj imaginaciji naroda. Posebno će se istaknuti narativ o njezinu bijegu iz Bosne. U konačnici, u radu će biti spomenuti i recentni oblici popularne kulture – uključujući književna i glazbena djela, kazališne interpretacije i vizualne medije – koji pružaju nove načine reinterpretacije i revitalizacije sjećanja na kraljicu Katarinu u suvremenom društvenom kontekstu.

## Politika sjećanja i nacionalni identitet

Znanstvena problematika raščlambe pojmova pamćenja i sjećanja, uvjetovanih antonimijom pamćenje – zaborav, te pojmova kolektivnoga pamćenja i sjećanja u akademskom diskursu dobiva na značenju početkom 20. stoljeća. Iako je sintagmu "kolektivno pamćenje" prvi upotrijebio Hugo von Hofmannsthal 1902. godine, u znanstvenim

krugovima ova tematika dobiva na značenju dvadesetak godina poslije, kada Maurice Halbwachs u svom djelu *Društveni okviri pamćenja* istupa s tezom o pamćenju kao društvenom fenomenu, odnosno o socijalnoj uvjetovanosti pamćenja.<sup>1</sup> Uz već spomenuto djelo, njegovi uradci kao što su *Legendarna topografija Evanđelja u Svetoj zemlji. Studija o kolektivnom pamćenju* te *Kolektivno pamćenje*, potaknuli su daljnja istraživanja i usmjerili na neka druga polja,<sup>2</sup> tako da je u drugoj polovici 20. stoljeća kolektivno pamćenje zaokupljalo veći broj znanstvenika među kojima važnu ulogu imaju njemački znanstvenici – egiptolog Jan Assmann i anglistica Aleida Assmann, te francuski povjesničar Pierre Nora kojemu su u fokusu istraživanja mjesta sjećanja.<sup>3</sup>

---

<sup>1</sup> Maurice Halbwachs naglašava da sjećanja ima onoliko koliko ima i grupa, te da "svako kolektivno pamćenje ima za oslonac grupu ograničenu u prostoru i vremenu". Usp. MORIS ALBVAŠ [MAURICE HALBWACHS], "Kolektivno i istorijsko pamćenje", u: MICHAL SLÁDEČEK – JELENA VASILJEVIĆ – TAMARA PETROVIĆ TRIFUNOVIĆ (prir.), *Kolektivno sećanje i politike pamćenja*, Beograd, 2015., str. 57. Detaljnije u: MORIS ALBVAŠ [MAURICE HALBWACHS], *Društveni okviri pamćenja*, Novi Sad, 2013.

<sup>2</sup> Pamćenje kao pojam u historiografskom je diskursu znatnije zastupljen tek od 70-ih godina prošloga stoljeća, a potaknut je zanimanjem za "autobiografsku literaturu, obiteljska rodoslovlja, posjećivanje muzeja i zaštitu nacionalne baštine". MAJA BRKLJAČIĆ – SANDRA PRLENDA, "Zašto pamćenje i sjećanje", u: MAJA BRKLJAČIĆ – SANDRA PRLENDA (prir.), *Kultura pamćenja i historija*, Zagreb, 2006., str. 10. Velik broj relevantnih radova o tematici kolektivnoga sjećanja i pamćenja, koji su nastajali 80-ih godina prošlog stoljeća i potaknuli daljnja istraživanja, objavljeni su u novije vrijeme u zbornicima: MAJA BRKLJAČIĆ – SANDRA PRLENDA (prir.), *Kultura pamćenja i historija*, Zagreb, 2006.; MICHAL SLÁDEČEK – JELENA VASILJEVIĆ – TAMARA PETROVIĆ TRIFUNOVIĆ (prir.), *Kolektivno sećanje i politike pamćenja*, Beograd, 2015. O istraživanjima vezanim uza sjećanja i pamćenje vidjeti također: BRANIMIR JANKOVIĆ, "Teorijsko-istraživački pristupi. Historija sjećanja i pamćenja", u: *Historijski zbornik*, 63, Zagreb, 2010., str. 270-274.

<sup>3</sup> JAN ASSMANN, *Kulturno pamćenje. Pismo, sjećanja i politički identitet u ranim visokim kulturama*, Zenica, 2005.; JAN ASMAN, "Kolektivno sećanje i kulturni identitet", u: MICHAL SLÁDEČEK – JELENA VASILJEVIĆ – TAMARA PETROVIĆ TRIFUNOVIĆ (prir.), *Kolektivno sećanje i politike pamćenja*, Beograd, 2015., str. 61-70; JAN ASSMAN, "Kultura sjećanja", u: MAJA BRKLJAČIĆ – SANDRA PRLENDA (prir.), *Kultura pamćenja i historija*, Zagreb, 2006., str. 45-78; ALAIDA ASMAN, *Duga senka prošlosti: kultura sećanja i politika povesti*, Beograd, 2011.; ALAIDA ASMAN, "Sećanje, individualno i kolektivno", u: MICHAL SLÁDEČEK – JELENA VASILJEVIĆ – TAMARA PETROVIĆ TRIFUNOVIĆ (prir.), *Kolektivno sećanje i politike pamćenja*, Beograd, 2015., str. 71-86; PIERRE NORA, "Između pamćenja i

S obzirom da detaljnija rasprava o ovoj tematici nadilazi koncepcije ovoga rada, a istovremeno imajući u vidu sam naslov koji povezuje prošlost, kolektivno sjećanje i nacionalni identitet, na samom početku smatramo uputnim razjasniti ovu sponu. Dakle, ako kolektivno sjećanje shvatimo kao "skup (je) uspomena što ga dijeli određena zajednica", a kolektivno pamćenje "rad na tom sadržaju",<sup>4</sup> koji u skladu s političkim procesima podrazumijeva i "smišljeni odnos prema prošlosti", onda pamćenje označava selektiranje i "skladištenje" sadržaja prošlosti, a sjećanje aktualiziranje sačuvanih sadržaja za potrebe sadašnjosti i budućnosti.<sup>5</sup> Imajući u vidu definiciju J. Assmanna prema kojoj kolektivni identitet razumijeva "sliku koju neka grupa gradi o sebi i s kojom se njezini članovi identificiraju",<sup>6</sup> cilj je naravno stvaranje pozitivne "slike" prilagođene potrebama sadašnjosti, a važnu ulogu u kreiranju te slike pa onda i u konsolidiranju kolektivnih identiteta imaju povijest i sjećanje, odnosno zajednička prošlost i zajedničko sjećanje pri čemu se izdvajaju i apostrofiraju oni događaji i osobe "koji mogu poslužiti kao obilježja identiteta i kao oslonac sjećanja".<sup>7</sup> Dakle, iako na izgradnju kolektivnih identiteta utječu zajednički ciljevi, vrijednosti, djelovanje, ipak odnos prema vlastitoj prošlosti itekako je značajan za samodefiniranje, a "živo sjećanje" na zajedničku prošlost pridonosi većoj povezanosti i poistovjećivanju.<sup>8</sup> Budući da se u svakodnevnom diskursu uglavnom spominju individualno i kolektivno sjećanje, A. Assmann naglašava kako se prijelaz iz prve u drugu razinu sjećanja ne odvija prema jednostavnoj matrici

---

historije. Problematika mjesta", u: MAJA BRKLJAČIĆ – SANDRA PRLENDA (prir.), *Kultura pamćenja i historija*, Zagreb, 2006., str. 21-44. Rezultati istraživanja P. Norre objavljeni su u sedam knjiga s naslovom *Mjesta pamćenja (Lieux de memoire)*. Ova je istraživanja detaljnije analizirao: TODOR KULJIĆ, *Kultura sećanja. Teorijska objašnjenja upotrebe prošlosti*, Beograd, 2006., str. 68-84.

<sup>4</sup> Citat iz: M. BRKLJAČIĆ – S. PRLENDA, "Zašto pamćenje i sjećanje", str. 17.

<sup>5</sup> T. KULJIĆ, *Kultura sećanja*, str. 6.

<sup>6</sup> J. ASSMANN, *Kulturno pamćenje*, str. 155.

<sup>7</sup> SNJEŽANA KOREN, *Politika povijesti u Jugoslaviji (1945-1960). Komunistička partija Jugoslavije, nastava povijesti, historiografija*, Zagreb, 2012., str. 9.

<sup>8</sup> MICHAL SLADEČEK – JELENA VASILJEVIĆ, "Problematičnost pojma 'kolektivno sjećanje'", u: MICHAL SLADEČEK – JELENA VASILJEVIĆ – TAMARA PETROVIĆ TRIFUNOVIĆ (prir.), *Kolektivno sećanje i politike pamćenja*, Beograd, 2015., str. 10.

jer društvene skupine i institucije nemaju sjećanje kakvo imaju pojedinci, odnosno ne "posjeduju" sjećanje, nego ga uz pomoć različitih simbola, obljetnica, mjesta, medija, pod "kontroliranim uvjetima", što znači uz selektiranje i odbacivanje "nebitnoga", zapravo "proizvođe" za sebe same, te na temelju takva sjećanja konstruiraju identitet.<sup>9</sup> Prema tomu, kolektivno sjećanje tj. sposobnost društva aktualizirati pojedine segmente prošlosti kroz razne vidove simboličkih formi (znakove, tekstove, obljetnice, ceremonije, spomenike, tradiciju...) predstavlja najvažniji čimbenik u konstruiranju kolektivnih identiteta. U ovom procesu svakako važnu ulogu igra javni prostor i institucionalizacija jer "probrane" osobe, događaji, nadnevcu iz prošlosti postaju "zapamćeni" kroz kulturne artefakte (spomenike, galerije, muzeje, hodonime, nazive institucija), čime sjećanje postaje simbolički posredovano i institucionalizirano. Upravo institucionalizacija daje sjećanju društveno integrativnu ulogu, a samim tim i bitnu kariku u izgradnji kolektivnog, odnosno nacionalnog identiteta.<sup>10</sup>

Treba također napomenuti kako se uz institucionaliziranje i kreiranje kolektivnog identiteta otvara mogućnost i za još jedan oblik sjećanja zanimljiv za našu tematiku, a riječ je o političkom sjećanju.<sup>11</sup> Ovo sjećanje kojega najčešće karakterizira "filtrirani" sadržaj odnosno sjećanje prilagođeno određenoj političkoj ideologiji, kreira se "odozgo" kroz sustave institucija, politikom jasnih simbola, dopadljivosti i homogenizacije, a profiliranje i promoviranje određenoga narativa ima za cilj održavanje političke moći.<sup>12</sup> Uz političko sjećanje kao specifičan segment kolektivnoga sjećanja vežu se politički

---

<sup>9</sup> A. ASMAN, "Sećanje, individualno i kolektivno", str. 77.

<sup>10</sup> M. SLADEČEK – J. VASILJEVIĆ, "Problematičnost pojma 'kolektivno sećanje'", str. 12-13.

<sup>11</sup> Opširnije o ovoj tematici: A. ASMAN, "Sećanje, individualno i kolektivno", str. 76-81.

<sup>12</sup> A. ASMAN, "Sećanje, individualno i kolektivno", str. 76-77, 83. Političko sjećanje ostavlja mogućnost manipuliranja, posebice kada je riječ o totalitarnim režimima koji zahvaljujući monopolizaciji vlasti često nastoje kreirati ideologizirano političko sjećanje nametnuti kao službenu povijest. M. SLADEČEK – J. VASILJEVIĆ, "Problematičnost pojma 'kolektivno sećanje'", str. 14.

simboli i rituali kao dijelovi polisistema<sup>13</sup> koji "izražavaju i predstavljaju posve određenu političku i ideološku orijentaciju... Riječ je o simbolima koji stoje umjesto političkih doktrina, ideologija, entiteta ili pokreta".<sup>14</sup> Izbor simbola u javnom prostoru, kojima dolaskom na vlast svaki novi politički centar nastoji prezentirati i afirmirati svoja politička stajališta u svim segmentima društvene zajednice, čini kanonski sustav simbola.<sup>15</sup>

Budući da su za svaku zajednicu posebno važni aspekti posebnost i trajnost, jer je u zajedničkom sjećanju vrlo važna "svijest o svom identitetu kroz vrijeme", povijest služi kao riznica potencijalnih kanonskih simbola iz koje se izvlače određeni događaji i osobe koje imaju cilj stvaranja dojma "analogija, sličnosti i kontinuiteta",<sup>16</sup> ali i vlastitoga legitimiteta. Osim izbora simbola, važnu ulogu u promoviranju političko-ideoloških stajališta imaju i nositelji simbola (institucije, mediji, hodonimi, spomenici, poštanske marke, novčanice...) koji su zapravo posrednici između političkoga središta i ciljane skupine, to jest stanovništva. Pri tomu treba imati u vidu kako su nositelji koji imaju određene uporabne funkcije (nazivi ulica, novčanice, poštanske marke) zbog svoje jednostavnosti i navodne nebitnosti zapravo vrlo značajna karika u prenošenju zadanih društveno-političkih vrijednosti u sferu privatnog.<sup>17</sup> Prema tomu Azaryahu zaključuje kako je kanonski sustav simbola u biti "sustav znakova koji definira formulirani tekst određenoga kolektivnog identiteta", a kreiraju ga

---

<sup>13</sup> Polisistem je definiran kao "sustav različitih sustava, koji jedan drugoga pre-sijecaju i djelomično preklapaju, pritom primjenjuju međusobno konkurentno različite opcije, ali djeluju kao strukturirana cjelina". MAOZ AZARYAHU, "Politički simboli u svakidašnjici. Polisistemi pristup istraživanju", u: *Etnološka tribina*, 22, Zagreb, 1999., str. 258; DUNJA RIHTMAN-AUGUŠTIN, *Ulice moga grada. Antropologija domaćeg terena*, Beograd, 2000., str. 38.

<sup>14</sup> M. AZARYAHU, "Politički simboli u svakidašnjici. Polisistemi pristup istraživanju", str. 258.

<sup>15</sup> M. AZARYAHU, "Politički simboli u svakidašnjici. Polisistemi pristup istraživanju", str. 259; D. RIHTMAN-AUGUŠTIN, *Ulice moga grada. Antropologija domaćeg terena*, str. 38.

<sup>16</sup> J. ASSMAN, "Kultura sjećanja", str. 55.

<sup>17</sup> M. AZARYAHU, "Politički simboli u svakidašnjici. Polisistemi pristup istraživanju", str. 258, 263-264; D. RIHTMAN-AUGUŠTIN, *Ulice moga grada. Antropologija domaćeg terena*, str. 39.

"oni koji određuju identitet društva".<sup>18</sup> Upravo iz tog razloga vladajuće elite izgrađujući "svijest o svom identitetu kroz vrijeme", koriste javni prostor kao poligon na kojemu se prožima prošlost i sadašnjost te nastoje utjecati na budućnost, pri tomu vodeći se teorijom kako za kulturno pamćenje "nije bitna činjenična, nego samo upamćena povijest".<sup>19</sup> Stoga gotovo redovito društveno-političke prijelomnice popraćene su procesom dekanonizacije prethodnoga sustava uz istovremeno komemoriranje osoba, događaja, nadnevaka koji promoviraju ideološke postavke novouspostavljene vladajuće elite. Ovakva praksa interveniranja u javnom prostoru s jasnom simbolikom i političkom porukom uočava se i na primjeru Bosne i Hercegovine.<sup>20</sup>

Međutim, imajući u vidu složenu postdaytonsku državnu strukturu koja nosi podijeljenost na dva entiteta (i distrikt Brčko<sup>21</sup>), tri konstitutivna naroda,<sup>22</sup> te različite interese i ciljeve koji se s obzirom na vladajuće nacionalne paradigme dodatno produbljuju (još od prvih višestranačkih izbora vlast je uglavnom u rukama nacionalnih stranaka) uslijedile su različite kulture sjećanja, ne samo na entitetskoj,

---

<sup>18</sup> M. AZARYAHU, "Politički simboli u svakidašnjici. Polisistemi pristup istraživanju", str. 262.

<sup>19</sup> J. ASSMANN, "Kultura sjećanja", str. 65.

<sup>20</sup> Možda najeklatantniji primjer predstavlja jedna mostarska ulica koja se prostire u naselju Balinovac, a nosila je imena dvojice braće, Ante i Ive, koji su se u vrijeme Drugoga svjetskog rata našli na suprotnim zaraćenim stranama. Ratni ideološki prijepori, koji su barem u javnosti "obilježili" ovu obitelj, kroz mostarsku uličnu nomenklaturu pratit će ih preko sedamdeset godina, točnije do srpnja 2022. (novi naziv Ciglane). Naime, nakon uspostave "druge" Jugoslavije ova je ulica nazvana po partizanskom prvoborcu Anti Zeleniki, dočim je u postsocijalističkom razdoblju preimenovana u Ulicu tabornika Ive Zelenike, Antina brata, koji je bio pripadnik vojnih snaga NDH. Ni Ante ni Ivo, ali ni treći brat Niko, koji je 1944. godine stupio u partizanske jedinice, nisu dočekali kraj ratnih sukoba, a njihovi roditelji, majka Manda i otac Stjepan, preživjeli su ustaški logor iz kojega su, prema svjedočenju kćeri Zdravke, pušteni zahvaljujući intervenciji mostarskog biskupa Petra Čule. Dakle, povijest preimenovanja ove ulice možda ponajbolje oslikava katkada i zlorabljenje gradske hodonimije odnosno javnog prostora za političko-ideološke ciljeve. Detaljnije o ovoj temi: DARKO JUKA, *Jukine crtice*, Mostar, 2020., str. 92-93.

<sup>21</sup> [https://www.ohr.int/ohr\\_archive/odluka-visokog-predstavnika-o-uspostavi-brcko-distrikta-bosne-i-hercegovine/](https://www.ohr.int/ohr_archive/odluka-visokog-predstavnika-o-uspostavi-brcko-distrikta-bosne-i-hercegovine/) (13. 1. 2025.).

<sup>22</sup> [https://www.ustavnisud.ba/public/download/USTAV\\_BOSNE\\_I\\_HERCEGOVINE\\_hrv.pdf](https://www.ustavnisud.ba/public/download/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_hrv.pdf) (13. 1. 2025.).

nego i na etničkoj razini.<sup>23</sup> Zapravo različitost u razumijevanju povijesti, a onda i u kreiranju sadašnjosti i budućnosti, koje se projiciraju iz sjećanja odnosno prošlosti,<sup>24</sup> imali su za posljedicu jačanje nacionalno-religijskih identiteta kao primarnih načina identificiranja ne samo u privatnoj, nego i javnoj sferi,<sup>25</sup> što se primjerice nepobitno manifestiralo i kod definiranja zajedničkih državnih simbola (zastave, grba i himne) pa je konačno rješenje 1998. odnosno 1999. godine nametnuo ondašnji visoki predstavnik za BiH Carlos Westendorp.<sup>26</sup>

## Kraljica Katarina u urbanom narativu Bosne i Hercegovine

Javni prostor, kako je već naglašeno, ima vrlo važnu ulogu u kreiranju kolektivnoga sjećanja, a onda i u jačanju nacionalnog identiteta

<sup>23</sup> Ovu tezu potvrđuje i objavljena studija temeljena na terenskim istraživanjima u čijem je fokusu bila kultura sjećanja na rat 1990-ih, analizirajući političke narative, ulogu pamćenja i zaborava, te načine institucionaliziranja sjećanja kroz svakodnevicu četiri lokalne zajednice: Kiseljak, Konjic, Foča i Velika Kladuša. Vidjeti u: NEJRA NUNA ČENGIĆ – TAMARA ŠMIDLING (ur.), *Kultura sjećanja u lokalnim zajednicama u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 2017.

<sup>24</sup> T. KULJIĆ, *Kultura sećanja*, str. 8.

<sup>25</sup> TORSTEN KOLIND, "In Search of 'Decent People': Resistance to Ethnicization of Every Day Life among the Muslims of Stolac", u: XAVIER BOUGAREL – ELISSA HELMS – GER DUIJZINGS (ur.), *In The New Bosnian Mosaic: Identities, Memories and Moral Claims in a Postwar*, Hampshire, 2007., str. 124.

<sup>26</sup> <https://www.ohr.int/?p=67201&print=pdf>, Odluka o nametanju Zakona o zastavi BiH (13. 1. 2025.); <https://www.ohr.int/decision-on-the-shape-and-design-of-the-coat-of-arms-of-bih-3/>, Odluka o obliku i izgledu grba BiH (13. 1. 2025.); <https://www.ohr.int/odluka-o-zakonu-o-drzavnoj-himni-bosne-i-hercegovine/>, Odluka o Zakonu o Državnoj himni Bosne i Hercegovine (13. 1. 2025.). Također do suglasja nije došlo niti po pitanju definiranja Dana državnosti BiH. Naime, kako prijedlog Zakona o praznicima Bosne i Hercegovine i neradnim danima iz 2009. nije prošao pravnu proceduru (niti je u prijedlogu bio naveden 25. studeni – Dan državnosti BiH) na snazi je Zakon o praznicima iz nekadašnje SFRJ koji prepoznaje samo međunarodne praznike, tako da se navedeni nadnevak kao Dan državnosti službeno obilježava samo u Federaciji BiH, ili bolje reći u dijelovima ovog entiteta jer u nekim općinama i gradovima, u kojima je na vlasti hrvatska politička elita, ovaj praznik nije zaživio. Usp. <https://www.iusinfo.hr/zakonodavstvo/zakon-o-praznicima-socijalisticke-federativne-republike-jugoslavije-1>, Ukaz o proglašenju Zakona o praznicima Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (13. 1. 2025.); "Zakon o proglašenju 25. novembra Danom državnosti Republike Bosne i Hercegovine", u: *Službeni list RBiH*, 9/95.

nastankom samostalne Bosne i Hercegovine dolazi do posljednje značajne izmjene kako u nomenklaturi različitih institucija, ulica i trgova, tako i u stvaranju novih ambijentalnih poruka i mjesta sjećanja. Ovaj proces popraćen je uklanjanjem jugoslavensko-socijalističkog okvira, kroz odbacivanje simbola i osoba koji podsjećaju na prijašnje društveno-političko razdoblje, te uspostavom novih nacionalnih narativa uzrokovanih identitetsko-političkim zaokretom.<sup>27</sup> Međutim, kako je Bosna i Hercegovina od svih bivših jugoslavenskih republika prošla najteži put do neovisnosti (obilježen ratnim sukobima Srba i Bošnjaka, Srba i Hrvata te Bošnjaka i Hrvata, kao i među-bošnjačkim sukobom), ovaj proces uprostorenja i institucionaliziranja vladajućega društveno-političkog narativa popraćen je, ne samo distanciranjem od prethodnog društvenog okvira, nego i brisanjem simbola konkurentskih (etnonacionalnih) skupina. Primjer ovakve politike možemo pratiti i kroz preimenovanja ulične nomenklature u Banjoj Luci gdje su uglavnom komemorirani znameniti Srbi (1990. godine po poznatim srpskim osobama bilo je nazvano 114 ulica, dok se u novije vrijeme ta brojka popela na 338) uz istovremeno dekomemoriranje bošnjačkih/muslimanskih imena (1990. godine 81 ulica, a deset godina kasnije samo 3 ulice).<sup>28</sup> Ovakvih primjera imamo i u pojedinim gradovima ili dijelovima gradova u Federaciji BiH. Jedan od takvih je i grad Mostar gdje je devedesetih godina prošloga stoljeća došlo do izravnih hrvatsko-bošnjačkih ratnih sukoba, te je grad

---

<sup>27</sup> Ovaj proces najuočljiviji je kod preimenovanja hodonima u postsocijalističkome razdoblju u državama koje su bile u sastavu bivše Jugoslavije o čemu se može više vidjeti u: SRĐAN RADOVIĆ, "Politike simbola na gradskim ulicama: obrasci preimenovanja javnih prostora u postjugoslavenskim zemljama", u: *Narodna umjetnost*, Zagreb, 2/2014., str. 121-128. Primjere ovakvoga postupanja susrećemo i u drugim europskim zemljama posebice u posttranzicijskom razdoblju. D. RIHTMAN-AUGUŠTIN, *Ulice moga grada*, str. 45; S. RADOVIĆ, "Politike simbola na gradskim ulicama: obrasci preimenovanja javnih prostora u postjugoslavenskim zemljama", str. 129. U Srbiji je posebno bila izražena averzija prema Titu koji je kao "Hrvat" okrivljen za sve pretrpljene srpske nedaće tijekom i nakon Drugoga svjetskog rata, što je rezultiralo izmjenama naziva ulica i trgova te gradova i institucija koji su nosili njegovo ime. O tome: HOLM SUNDHAUSSEN, "Jugoslavija i njezine države sljednice. Konstrukcija, destrukcija i nova konstrukcija 'sjećanja' i mitova", u: MAJA BRKLJAČIĆ – SANDRA PRLENDA (prir.), *Kultura pamćenja i historija*, Zagreb, 2006., str. 258.

<sup>28</sup> S. RADOVIĆ, "Politike simbola na gradskim ulicama: obrasci preimenovanja javnih prostora u postjugoslavenskim zemljama", str. 127.

unatoč formalno-pravnim aktima koji govore o jedinstvenu gradu, promatrajući nacionalnu strukturu stanovništva, a onda i vladajuće politike, u biti ostao na svojevrsan način podijeljen s većinski hrvatskim stanovništvom u zapadnim kvartovima, odnosno dominantno bošnjačkim stanovništvom u istočnom dijelu grada. Ova podjela očitovala se i u prostornoj politici gdje je hrvatska politička elita u zapadnom dijelu grada već sredinom devedesetih godina i kroz uličnu nomenklaturu s nedvojbeno hrvatskom simbolikom težila obilježiti "pripadajući im" teritorij (s obzirom na nacionalnu strukturu i dominantnu politiku) dekomemorirajući ne samo nazive koji su podsjećali na prethodni društveni poredak, nego i nazive konkurentskih etno-političkih grupacija. Izuzetak čini nekoliko uglavnom "slijepih" ili malih ulica poput Medreska, Škorina, Čalina, Ekrema Čurića, Ljube Brešana, Karla Batka, I. ulica, V. ulica, Brkanovo brdo. S druge pak strane u istočnom dijelu grada, s dominantnom bošnjačkom većinom, poslijeratne intervencije u prostornoj simbolici grada bile su neznatne. Jedan od razloga svakako je i činjenica da u tom dijelu grada i nije bilo nazivlja koji se mogu dovesti u vezu sa suvremenim hrvatskim nacionalnim identitetom, odnosno postojeća ulična nomenklatura uglavnom ima osmanski prizvuk ili pak podsjeća na (prethodni) sustav koji je ponudio rješavanje pitanja nacionalnoga statusa ondašnjih muslimana.<sup>29</sup>

---

<sup>29</sup> Detaljnu analizu preimenovanja mostarskih ulica kroz 20. stoljeće, ali i u ostalim općinama dvije hercegovačke županije (Hercegovačko-neretvanska i Zapadno-hercegovačka) vidjeti u: DIJANA KORAĆ – MARINA BEUS, *Prošlost u sadašnjosti. Primjeri selektivnoga sjećanja u hodonimima Hercegovine*, Mostar, 2021., str. 29-72. Detaljnije o upravljanju dominantnih nacionalno-političkih narativa i potiskivanju konkurentnih skupina u poslijeratnim općinama Kiseljak, Konjic i Foča vidjeti u: TAMARA BANJEGLAV – LEJLA GAČANICA – NIKOLINA MARJANOVIĆ, "'Za ljubav je potrebno dvoje, ali i za rat je potrebno dvoje': Kultura sjećanja na rat u Kiseljaku", u: NEJRA NUNA ČENGIĆ – TAMARA ŠMIDLING (ur.), *Kultura sjećanja u lokalnim zajednicama u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 2017., str. 14-33; BELMA BEĆIRBAŠIĆ – IVANA STANKOVIĆ, "Zločini u naše ime, tišine o našim zločinima: Ratno naslijeđe Armije BiH (1992-1995) u ličnim i službenim sjećanjima na području Konjica", u: NEJRA NUNA ČENGIĆ – TAMARA ŠMIDLING (ur.), *Kultura sjećanja u lokalnim zajednicama u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 2017., str. 18-45; ELMAJA BAVČIĆ – BELMA BULJUBAŠIĆ – JASNA KOVO, "Mjesto poricanja, zaborava i šutnje", u: NEJRA NUNA ČENGIĆ – TAMARA ŠMIDLING (ur.), *Kultura sjećanja u lokalnim zajednicama u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 2017., str. 18-33. O kulturi sjećanja

Imajući u vidu već naglašenu činjenicu da osim samoga simbola vrlo važnu ulogu imaju i nositelji simbola kao reprezenti javnog promoviranja uglavnom selektiranih povijesnih sadržaja, te da simbolizacija i aktualizacija prošlih događaja, odnosno važnost sjećanja, ima važnu ulogu u izgradnji nacionalnih identiteta, institucionalni pristup u kreiranju javnog prostora, a onda i kolektivnog sjećanja, zapravo se nameće kao logičan slijed. Stoga ulična toponimija s gledišta političke moći postaje potencijal za uvođenje autorizirane verzije povijesti u ljudsku svakodnevicu.<sup>30</sup> Naime, hodonimi zbog svoje složene simbolike, koja s jedne strane podrazumijeva kreiranje prostorne identifikacije, dok s druge strane, kroz "nenametljivo" podsjećanje na odabrane osobe, značajne datume i događaje te mjesta, dobivaju puno dublje simboličko značenje postajući važan čimbenik ideologiziranja svakodnevnoga života.<sup>31</sup> Drugim riječima, ulice i trгови kao

---

i dva dominantna narativa o ratu (Narodne obrane i Petog korpusa kao rezultat međubosnjačkih sukoba) u Velikoj Kladuši vidjeti u: SLOBODANKA DEKIĆ – LEJLA SOMUN-KRUPALIJA – SELMA ZULIĆ ŠILJAK, "Kultura sjećanja i zaborava na rat u Velikoj Kladuši", u: NEJRA NUNA ČENGIĆ – TAMARA ŠMIDLING (ur.), *Kultura sjećanja u lokalnim zajednicama u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 2017., str. 18-33.

<sup>30</sup> Kari Palonen ulično nazivlje promatra kao osnovni parametar gradskoga teksta koji nam omogućuje da dobijemo brz uvid u povijest grada, a posebice u promjene političke klime, dok njihovo imenovanje smatra normativnom procedurom koja propisuje granice prihvatljivog i određuje odlike "dobrih imena". KARI PALONEN, "Reading Street Names Politically", u: KARI PALONEN – TUIJA PARVIKKO (ur.), *Reading the Political: Exploring the Margins of Politics*, Tampere, 1993., str. 104-105.

<sup>31</sup> Zanimanje za ovu problematiku unutar hrvatskoga akademskog diskursa potaknula je devedesetih godina prošlog stoljeća etnologinja Dunja Rihtman-Auguštin. Riječ je o njezinim istraživanjima publiciranim 90-ih godina prošloga stoljeća, a koja su, uz određene preinake, objedinjena u knjizi: D. RIHTMAN-AUGUŠTIN, *Ulice moga grada. Antropologija domaćeg terena*. Nakon objave ovog uratka nastaje niz radova koji s različitih aspekata i u okviru različitih društvenih i humanističkih znanosti pristupaju ovoj tematici. Vidjeti: BORISLAV GRGIN, "Primjer selektivnog pamćenja: hrvatski srednjovjekovni vladari u nazivlju ulica i trgova najvažnijih hrvatskih gradova", u: *Povijesni prilozi*, 32, Zagreb, 2007., str. 283-295; ZLATKO BEGONJA, "Odonimi kao ideološke manifestacije na primjeru Zadra u XX. stoljeću", u: *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 48, Zadar, 2006., str. 703-720; ZDRAVKA JELASKA MARIJAN, "Službena imenovanja i preimenovanja ulica u Splitu 1912.-1928. godine", u: *Studia ethnologica Croatica*, 26, Zagreb, 2014., str. 229-252; IVANA CRLJENKO, "Izraženost identiteta u gradskoj toponimiji kvarnerskih i

nositelj simbola "službenu" povijest i identitet "transferiraju u semiosferu grada, čime zvanični nazivi u javnom gradskom prostoru predstavljaju i važnu komponentu službenih kultura pamćenja",<sup>32</sup> a kako "ulična tabla predstavlja najjeftiniju vrstu spomeničkoga kipa"<sup>33</sup> ona postaje najraširenije prostorno sredstvo za promoviranje službenih politika nacionalnih identiteta. Stoga gradski tekst<sup>34</sup> vrlo često "ispisuju" prepoznatljiva imena iz nacionalne povijesti, među kojima su se našla i ona iz mnogo dalje prošlosti kao što je srednji vijek (brojni srednjovjekovni hrvatski i bosansko-humski vladari i velmože),

---

istarskih gradova", u: *Hrvatski geografski glasnik*, Zagreb, 1/2008., str. 67-89; JELENA STANIĆ – LAURA ŠAKAJA – LANA SLAVUJ, "Preimenovanja zagrebačkih ulica i trgova", u: *Migracijske i etničke teme*, Zagreb, 1-2/2009., str. 89-124; LENA MIROŠEVIĆ, "Imena ulica i trgova kao odraz zajedničkoga kulturno-povijesnog naslijeđa", u: *Kartografija i geoinformacije*, 16, Zagreb, 2011., str. 57-71; LAURA ŠAKAJA – IVANA CRLJENKO, "Periferni gradski tekst. Ulično nazivlje i spomenici zagrebačke Dubrave u semiotičkoj perspektivi", u: *Etnološka tribina*, 40, Zagreb, 2017., str. 236-259; BOJAN MARJANOVIĆ, "Promjena vlasti, promjena ulica", u: *Diskrepancija*, 12, Zagreb, 2007., str. 105-127; LENA MIROŠEVIĆ – MARIN BORZIĆ, "Ulična nomenklatura grada Splita kao odraz političkih i kulturnih promjena", u: *Etnološka tribina*, 37, Zagreb, 2014., str. 187-201; IVICA MATAIJA, "Gospička hodonimija", u: *Folia onomastica Croatica*, 23, Zagreb, 2014., str. 143-158; SRĐAN RADOVIĆ, "Politike simbola na gradskim ulicama: obrasci preimenovanja javnih prostora u postjugoslavenskim zemljama", u: *Narodna umjetnost*, Zagreb, 2/2014., str. 117-132; DRAGAN MARKOVINA, "Kultura sjećanja u Splitu: fenomen dvadesetog stoljeća", u: *Kulturna baština*, 38, Split, 2012., str. 65-88; DRAGAN MARKOVINA, "Između crvenog i crnog: Split i Mostar u kulturi sjećanja. Komparativno-historijska studija", u: MOMIR SAMARDŽIĆ – MILIVOJ BEŠLIN – SRĐAN MILOŠEVIĆ (ur.), *Politička upotreba prošlosti. O istorijskom revizionizmu na postjugoslavenskom prostoru*, Novi Sad, 2013., str. 265-296. S obzirom da su u nekim europskim zemljama slična istraživanja započela još prije, u navedenim djelima može se vidjeti pregled radova stranih autora pri čemu svakako treba istaknuti činjenicu da se 80-ih godina prošloga stoljeća izraelski geograf Maoz Azaryahu, u okviru kulturne geografije, prvi pozabavio tematikom preimenovanja hodonima nakon čega se slična istraživanja intenziviraju i u drugim znanostima, naravno s drukčijim pristupima i ciljevima.

<sup>32</sup> S. RADOVIĆ, "Politike simbola na gradskim ulicama", str. 119.

<sup>33</sup> DUNCAN LIGHT – ION NICOLAE – BOGDAN SUDITU, "Toponymy and the communist city: Street names in Bucharest (1948–1965)", u: *GeoJournal*, 2/2002., str. 140; <https://doi.org/10.1023/A:1022469601470> (13. 1. 2025.).

<sup>34</sup> Definiciju sintagme kao i pregled relevantnih radova vidjeti: L. ŠAKAJA – I. CRLJENKO, "Periferni gradski tekst. Ulično nazivlje i spomenici zagrebačke Dubrave u semiotičkoj perspektivi", str. 236-238.

kako bi se osigurala svijest o nacionalnom identitetu u prošlosti, jer "nema identiteta bez kontinuiteta".<sup>35</sup>

Promatrajući današnju bosansko-hercegovačku hodonimiju zapaža se kako posebno mjesto u urbanom narativu zauzima kraljica Katarina Kotromanić čije je ime komemorirano u uličnom nazivlju 23 grada/općine ili pak naselja: Mostar, Široki Brijeg, Posušje, Čapljina, Ljubuški, Čitluk, Stolac, Neum, Livno, Tomislavgrad, Gornji Vakuf-Uskoplje, Kreševo, Kupres, Kiseljak, Haljinići i Kraljeva Sutjeska općina Kakanj (riječ je o jednoj ulici koja se proteže kroz ova dva naseljena mjesta), Domaljevac, Donja Mahala kod Orašja, Novi Travnik, Tuzla, Zenica, Bihać, Fojnica i Vitez.<sup>36</sup> Najveći broj imenovanih ulica

---

<sup>35</sup> T. KULJIĆ, *Kultura sećanja*, str. 138.

<sup>36</sup> Poradi vjerodostojnosti podataka donosimo podatke iz službenih glasila ili pak službene odluke o imenovanjima navedenih ulica: *Službeno glasilo Općinskog vijeća općine Mostar*, Mostar, 1-2/1995., str. 10; *Službeni glasnik općine Široki Brijeg*, Široki Brijeg, 1/2004. str. 30; *Službeni glasnik općine Posušje*, Posušje, 1/2005., str. 8; *Narodni list općine Čapljina. Službeno glasilo*, Čapljina, 2/1993., str. 1; *Narodni list općine Čapljina. Službeno glasilo*, Čapljina, 2/2016., str. 50; *Službeni glasnik općine Ljubuški*, Ljubuški, 1/2016., str. 3; *Službeno glasilo Općinskog vijeća općine Čitluk*, Čitluk, 8/2013., str. 140-141; *Narodni list općine Stolac*, Stolac, 3/1994., str. 3; *Rješenje o utvrđivanju novih imena ulica u Neumu*, br. Rješenja R-01-I-13/02, Neum, 27. ožujka 2002.; *Odluka o adresnom sustavu općine Neum i označavanju naseljenih mjesta, ulica i trgova nazivima te zgrada brojevima*, broj Odluke 01-02-870/17, Neum, 19. 6. 2017.; *Službeni glasnik grada Livna*, Livno, 4/2018., str. 95; *Službeni glasnik općine Tomislavgrad*, 2/2018., str. 29; *Službeni glasnik općine Gornji Vakuf – Uskoplje*, 11/2009., str. 265; *Službeni glasnik općine Kreševo*, 2/2018., str. 4; *Službeni glasnik općine Kupres*, 37/2018-19., str. 5; *Službeni glasnik općine Kiseljak*, 8/2011., str. 24; *Službene novine općine Kakanj*, 7/2019., str. 1; *Službeno glasilo općine Domaljevac – Šamac*, 5/1999., str. 14; *Službeni glasnik grada Orašja*, 8/2022., str. 160; *Službeni glasnik općine Novi Travnik*, 3/2018., str. 5; *Službeni glasnik grada Tuzle*, 1/2022., str. 18; *Službene novine općine Zenica*, 4/2006., str. 6; *Službeni glasnik grada Bihaća*, 3/2016., str. 114; *Odluka o utvrđivanju naziva ulica na području općine Fojnica*, broj: 01-05-698 od 15. 8. 2004., str. 2; *Odluka o izmjeni i dopuni Odluke o imenovanju ulica i obilježavanju zgrada brojevima*, broj Odluke: 01-07-394/95, Vitez, 7. 8.1995. Popularnost ove Kraljice u hrvatskome narodu potvrđuju i hodonimi koji nose njezino ime u Republici Hrvatskoj (ulice u Velikoj Gorici, Gračacu, Vinkovcima, Korenici, Slavonskom Brodu, Bjelovaru, te park u Osijeku). SLAVEN LETICA, *Let iznad kukavičjeg gnijezda*, Zagreb, 2007., str. 292. Prisutnost ulica u Gračacu i Korenici vidjeti na: <https://www.google.com/maps> (13. 1. 2025.). S druge pak strane, iako glavni grad Republike Srbije kroz svoju hodonimiju čuva sjećanje na pretposljednju bosansku kraljicu, prema

nalazi se u mjestima s većinski hrvatskim stanovništvom odnosno u gradovima i općinama gdje su na vlasti hrvatske političke elite. Ovo potvrđuje i detaljnija analiza ulične onomastike na području dviju hercegovačkih županija (Hercegovačko-neretvanske i Zapadno-hercegovačke županije) koja je pokazala da među komemoriranim bosansko-humskim vladarima i velmožama upravo kraljica Katarina Kotromanić zauzima prvo mjesto, čije ime nosi osam ulica<sup>37</sup> i jedan trg (u Čapljini), što čini 32% od ukupno zabilježenih ulica i trgova koji nose imena po srednjovjekovnim bosansko-humskim vladarima i velmožama.<sup>38</sup> Da se ulična nomenklatura, kako naglašava Dunja Rihtman-Auguštin, "nikad ne konstituira i ne mijenja spontano, nego je u pravilu ovisna o političkim ideologijama i političkoj moći",<sup>39</sup> koje se oslanjaju, kako je već naglašeno, na ulogu i značaj kulturno-povijesnoga nasljeđa u jačanju kolektivnog identiteta, pokazuje i primjer pre/imenovanja ulica u općini Glamoč. Naime, nakon vojne operacije *Ljeto '95.* na ovom području vlast je preuzela hrvatska politika, što potvrđuju i prvi poslijedaytonski lokalni izbori 1997. godine.<sup>40</sup> Uslijed promjene vlasti, ali i strukture stanovništva (odlazak srpskog, a priljev hrvatskog i bošnjačkog stanovništva iz Republike Srpske i Središnje Bosne)<sup>41</sup> ondašnje vlasti donijele su *Odluku o preimenovanju naziva ulica i davanje novih imena ulica u Glamoču*, čime su prijašnji nazivi ulica koji podsjećaju na prethodni sustav

---

podacima kojima raspolažemo, u Republici Srpskoj nema niti jedna ulica, a ni institucija koja komemorira njezino ime.

<sup>37</sup> U općini Čitluk nalaze se dvije ulice posvećene ovoj kraljici – jedna u Čitluku, a druga u Bijakovcima. Usp. *Službeno glasilo Općinskog vijeća općine Čitluk*, Čitluk, 8/2013., str. 140-141.

<sup>38</sup> U navedene dvije županije 27 ulica i jedan trg nazvani su po jednom od 11 srednjovjekovnih bosansko-humskih vladara i velmoža. Opširniju analizu ove tematike vidjeti u: D. KORAĆ – M. BEUS, *Prošlost u sadašnjosti. Primjeri selektivnoga sjećanja u hodonimima Hercegovine*, str. 63-72, 130-148.

<sup>39</sup> D. RIHTMAN-AUGUŠTIN, *Ulice moga grada. Antropologija domaćeg terena*, str. 48-49; S. RADOVIĆ, "Politike simbola na gradskim ulicama: obrasci preimenovanja javnih prostora u postjugoslavenskim zemljama", str. 119.

<sup>40</sup> <https://www.izbori.ba/Documents/Documents/Rezultati%20izbora%2096-2002/97results/results97.PDF> (3. 2. 2025.).

<sup>41</sup> <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=http://fzs.ba/wp-content/uploads/2016/06/nacion-po-mjesnim.pdf> (3. 2. 2025.); <https://www.statistika.ba/?show=12&id=10359> (3. 2. 2025.). Vidjeti također:

zamijenjeni novim koji komemoriraju osobe i toponime vezane uz hrvatsku nacionalnu povijest. Među znamenitim osobama vrijednih sjećanja našla se i kraljica Katarina.<sup>42</sup> Procesi povratka izbjeglih osoba koji su doveli do ponovnoga preslagivanje nacionalnog sastava stanovništva, te promjene političkih aktera u predstavničkom i zakonodavnom tijelu vlasti počevši s lokalnim izborima 2000. godine,<sup>43</sup> odrazili su se i na glamočku hodonimiju. Naime, Općinsko vijeće općine Glamoč, na sjednici održanoj 29. ožujka 2004., donijelo je *Odluku o promjeni naziva ulica u općini Glamoč sa nazivima iz 1991. godine*,<sup>44</sup> što znači da je i ime pretposljednje bosanske kraljice Katarine Kotromanić uklonjeno iz ulične onomastike ove općine.<sup>45</sup> Ovo

---

<https://web.archive.org/web/20080308234549/http://www.svetlorijeci.ba/arhiva/html/2003/04-2003/revija/reportazel.html>, MARIJAN KARAUŁA, *Slikom i rijeđu iz Glamoča. Stara ųupa mlade nade* (3. 2. 2025.).

<sup>42</sup> *Narodne novine općine Glamoč*, 1/1996., str. 14-15.

<sup>43</sup> O rezultatima lokalnih izbora više na službenim stranicama: [https://www.izbori.ba/Documents/Documents/Rezultati%20izbora%2096-2002/2000mun/FinalPartyVotes085\\_20000420\\_11\\_51.PDF](https://www.izbori.ba/Documents/Documents/Rezultati%20izbora%2096-2002/2000mun/FinalPartyVotes085_20000420_11_51.PDF) (3. 2. 2025.); <https://www.izbori.ba/Documents/Documents/Rezultati%20izbora%2096-2002/Rezultati2004/Kratki/Opcinski%20nacelnici%20u%20Federaciji%20BiH.pdf> (3. 2. 2025.); <https://www.izbori.ba/Documents/Documents/Rezultati%20izbora%2096-2002/Rezultati2004/Kratki/OpcinskavijecaSkupstineopstina.pdf> (3. 2. 2025.).

<sup>44</sup> *Odluka o promjeni naziva ulica u općini Glamoč sa nazivima iz 1991. godine*, br. 01-16/04, od 29. 3. 2004., str. 1-2.

<sup>45</sup> Amer Maslo u svom uratku u kojem spominje i distribuciju ulica kraljice Katarine po općinama i gradovima BiH, kako sam navodi, oslanjao se na aplikaciju GoogleMaps, pa imenovanu ulicu pogrešno evidentira i u glamočkoj općini. Do previda je došlo i u općini Grude te općini Busovača. AMER MASLO, "Bosanski lonac sjećanja: 1463. godina i konstitutivni narodi Bosne i Hercegovine", u: *Prilozi*, 49, Sarajevo, 2020., str. 291, bilj. 49-50. Na naše traženje iz Općinskoga vijeća općine Busovača u pisanoj formi potvrđeno nam je da u ovoj općini nemaju imenovanu ulicu po Katarini Kotromanić Kosača. Popis preimenovanih ulica u općini Grude vidjeti u: *Službeno glasilo ulica, parka i trga imenima i zgrada brojevima na području općine Grude*, br. Odluke 01-23-250/04, Grude, 22. 6. 2004.; MARINA BEUS – DIJANA KORAĆ, *Ne/zaboravljene ųene. Hodonimi i nazivi škola kao pokazatelji sjećanja Hrvata u Hercegovini*, Mostar, 2022., str. 51-52. Pozivajući se na Maslu istu pogrešku prenosi i Dženan Dautović. Vidjeti: DŽENAN DAUTOVIĆ, "Sudbine velom zaborava skrivene: ųene bosanskog srednjovjekovlja u izvorima, historiografiji i populistici", u: SABINA VELADŽIĆ – AIDA LIČINA-RAMIĆ (ur.), *Zamišljanje ųene: o ideološkim i kulturnim konceptima ųenskog roda u povijesti BiH*, Sarajevo, 2023., str. 29.

je jedan od svježijih primjera u kojem je javni prostor, u ovom slučaju hodonimija jedne općine, u vrlo kratkom razdoblju, od svega osam godina, dva puta prilagođavan vladajućoj ideologiji, odnosno dominantnom nacionalno-političkom narativu koji teži, ne samo omeđivanju teritorija i jačanju identiteta, nego i održavanju političke moći.

Naravno, treba spomenuti kako se i u nekim bosanskohercegovačkim gradovima i općinama s većinski bošnjačkim stanovništvom, a riječ je o Bihaću, Zenici, Tuzli i Fojnici, također čuva sjećanje na kraljicu Katarinu. Međutim, ovdje se očito radi o "drukčijem" narativu, ali opet kreiranu pod utjecajem vladajuće bošnjačke političke i intelektualne elite i sve aktualnije paradigme o kontinuitetu bosanske državnosti i težnjama o uspostavi građanske države. Za razliku od hrvatskoga naroda, koji je spominjao kraljicu Katarinu u historiografskim djelima još prije 150 godina,<sup>46</sup> bošnjački narod u

---

<sup>46</sup> O kraljici Katarini u zadnjih 150 godina napisan je zamjetan broj znanstvenih radova. Prvi rad o njezinu životu napisao je Ivan Kukuljević Sakcinski davne 1852. godine. IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, "Katarina, kraljica bosanska", u: *Neven*, Zagreb, 1/1852., str. 2-13. Detaljniji pregled literature do 2003. godine može se vidjeti u: ESAD KURTOVIĆ, "Prilog bibliografiji radova o bosanskoj kraljici Katarini Kotromanić (1425-1478). U povodu 580. obljetnice rođenja i 525. obljetnice smrti", u: *Bosna franciscana*, 22, Sarajevo, 2005., str. 201-211. Navodimo također važnije znanstvene radove koji su u novije vrijeme objavljeni, a dotiču se života kraljice Katarine: KREŠIMIR REGAN, *Bosanska kraljica Katarina. Pola stoljeća Bosne (1425-1478)*, Zagreb, 2010.; EMIR O. FILIPOVIĆ, "Was Bosnian Queen Catherine a member of the Third of St. Francis?", u: *Radovi – Zavod za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Zagreb, 1/2015., str. 165-182; DIJANA KORAĆ, *Religioznost humske vlastele u kasnom srednjem vijeku*, Mostar, 2015. O boljem razumijevanju života kraljice Katarine provedenog u Rimu od velikog značenja su radovi: LUKA ŠPOLJARIĆ, "Bosanska kraljica Katarina i humanisti, dio prvi: Leonardo Montagna i njegovi epigrami", u: *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 36, Zagreb, 2018., str. 61-80; LUKA ŠPOLJARIĆ, "Bosanska kraljica Katarina i humanisti, dio drugi: Nikola Modruški, De humilitate", u: *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 37, Zagreb, 2019., str. 83-97. Potaknut romanom Ibrahima Kajana (publiciran više puta) *Katarina, kraljica bosanska*, A. Zilić objavio je rad u kojemu izražava sumnju u autentičnost oporuke kraljice Katarine, ali ne donosi definitivni zaključak po ovom pitanju. Opširnije: ADIS ZILIĆ, "Testament kraljice Katarine, mit ili stvarnost? Prilog proučavanju državno-pravnog poretka srednjovjekovne Bosne", u: *Časopis Fakulteta humanističkih nauka u Mostaru*, 10, Mostar, 2015., str. 35-65.

znatno manjoj mjeri bio je povezan s likom ove Kraljice, ali i općenito sa srednjovjekovnim Bosanskim Kraljevstvom i osobama koje su tada djelovale. Gledajući kroz prizmu vjerske pripadnosti, sjećanjem su, kada je riječ o srednjovjekovlju, uglavnom vezani za lik sultana Mehmeda II. Osvajača kojega smatraju donositeljem islama u Bosnu i Hercegovinu i on postaje središnja osoba čije se ime komemorira u nazivima džamija, udruga, institucija i ulica.<sup>47</sup> Kraljica Katarina, ali i ostale znamenite osobe iz ovoga razdoblja poput Kulina bana, Stjepana Tvrtka I. ili Jelene Grube, postaju zanimljive u ratnim godinama, kada dolazi do sve dominantnijeg "filtriranja" pa i falsificiranja povijesnih činjenica vezanih uz kraljicu Katarinu u svrhu političkog ideologiziranja, a interpretacija tih činjenica graniči s populizmom i mitomanijom.<sup>48</sup> Očiti primjer populizma jest ideja Envera Imamovića iz 1990. godine o povratku posmrtnih ostataka kraljice Katarine u njezinu domovinu, a kao posljednje počivalište vidi jednu od franjevačkih samostanskih crkava.<sup>49</sup> Međutim, najreprezentativniji

---

<sup>47</sup> Ovdje skrećemo pozornost na već spominjani rad Amera Masle u kojemu obrađuje kulture sjećanja tri konstitutivna naroda u BiH na pad Bosanskoga Kraljevstva 1463. godine, te analizira prisutnost imena dviju važnih osoba, kraljice Katarine i sultana Mehmeda II. Osvajača, u današnjem vremenu. A. MASLO, "'Bosanski lonac sjećanja': 1463. godina i konstitutivni narodi Bosne i Hercegovine", str. 273-307. Pogledati i rad: DŽ. DAUTOVIĆ, "Sudbine velom zaborava skrivene: Žene bosanskog srednjovjekovlja u izvorima, historiografiji i populistici", str. 17-61.

<sup>48</sup> Da se prekrajanje povijesti u svrhu dnevnopolitičkih potreba nije događalo samo 1990-ih godina svjedoči nam i postavljeni spomenik povelji Kulina bana u Tuzli iz 2012. godine, pred same lokalne izbore u većinski bošnjačkom gradu, na kojemu je ispisana spomenuta povelja, ali iz njezina teksta izostavljeni su invokacija, aprekacija i datacija, odnosno elementi koji upućuju na Kulinovu pripadnost kršćanstvu. <https://www.vecernji.hr/vijesti/tuzlaci-izbacili-evandjelje-iz-povelje-kulina-bana-455452>; <https://www.klix.ba/vijesti/bih/povelji-kulina-bana-nedostaju-elementi-o-krscanskoj-povijesti-bosne/120922018> (10. 2. 2025.).

<sup>49</sup> Iako je poznata činjenica da je prilikom renovacije crkve Aracoeli, gdje je bilo kraljičino posljednje počivalište, sredinom 16. stoljeća izgubljen trag njezina groba i zemnih ostataka, a ploča s likom i imenom izmještena na stup u crkvi, to ne sprječava E. Imamovića u iznošenju ideje o povratku njezinih zemnih ostataka u Bosnu i Hercegovinu pa navodi kako bi "kao nova počivališta najbolje [bi] odgovarala jedna od franjevačkih samostanskih crkava, bilo ona u Fojnici, Kraljevoj Sutjesci ili Kreševu, jer se sve tri nalaze na teritoriji nekadašnje tzv. kraljeve zemlje. Možda najprije u Fojnici jer je za tu župu kraljica bila posebno

primjer mitomanije počeo je s Mustafom Ćemalom još 1994. godine a, nažalost, traje i danas, šireći se posredstvom društvenih mreža. Naime, ovaj je autor u tjedniku *Ljiljan*, inače negdašnjem glasilu Stranke demokratske akcije, dakle, najjače nacionalne stranke bošnjačkoga naroda, u trodijelnom feljtonu posvećenu kraljici Katarini iznio niz pogriješnih podataka koji se ne mogu potkrijepiti povijesnim izvorima, poput onoga da se pobratimila sa sultanom Mehmedom II. Osvajačem i da mu je poslala djecu u Istanbul na čuvanje.<sup>50</sup> Zdravorazumski je postaviti pitanje: zašto bi jedna majka nekome tko uništava njezin dom poslala svoju djecu? Očito se radi o namjernom iskrivljivanju povijesnih činjenica kako bi se kroz novoformirano kolektivno sjećanje na srednjovjekovlje "bildao" nacionalni identitet jednoga naroda te stvorila podloga za političku retoriku kontinuiteta državne tvorevine još, barem, od srednjovjekovlja. Sudeći po društvenim mrežama i portalima različitih udruga i udruženja gdje se pod krinkom "razotkrivanja mitova i laži iz bosanske historije" olako manipulira i zlorabe povijesne činjenice, ovaj narativ itekako uzima maha. Tako nailazimo na niz nelogičnih konstatacija, između ostalog, kako je Katarina "morala" preći na katoličanstvo, ili pak da je Mehmed II. Osvajač 1463. godine "intervenirao" u Bosni na njezin poziv. Kada je pak riječ o njezinu boravku u Rimu naglasak je na tomu da se njezinim mučenjem i maltretiranjem htjelo ishoditi potpisivanje oporuke kojom bi Bosna ostala u nasljedstvu papi. Prema ovim navodima Kraljica "nije ništa potpisala, nije imala, čak, ni pečat

---

vezana". Ovaj članak pod naslovom "Treba li nam kraljica" prvotno je objavljen u dvotjedniku *Naši dani*, a 1995. godine i u publikaciji autorovih sabranih novinskih članaka, predavanja i referata s naslovom *Korijeni Bosne i bosanstva*. ENVER IMAMOVIĆ, "Treba li na kraljica", u: *Naši dani*, Sarajevo, 22. 6. 1990., str. 37; ENVER IMAMOVIĆ, *Korijeni Bosne i bosanstva*, Sarajevo, 1995., str. 11-14. Ovu ideju iznosi i 2011. godine u intervjuu koji je dao novinama *Slobodna Bosna* povodom aktualizacije inicijative za obnovu turbeta princeze Katarine u Skoplju. ENVER IMAMOVIĆ, "Katarina, princeza i vila" (razgovarao Dino Bajramović), u: *Slobodna Bosna*, Sarajevo, 3. 3. 2011., str. 58-60.

<sup>50</sup> MUSTAFA ĆEMAL, "Katarina, kraljica naša – bosanska", u: *Ljiljan*, br. 88, Sarajevo, 21. 9. – 28. 9. 1994., str. 23; MUSTAFA ĆEMAL, "Sablja srebrom okovana", u: *Ljiljan*, br. 89, Sarajevo, 29. 9. – 6. 10. 1994., str. 23; MUSTAFA ĆEMAL, "Nasljednici prijestolja prešli su u Istanbul", u: *Ljiljan*, br. 90, Sarajevo, 7. 10. – 15. 10. 1994., str. 23. Pogledati i: A. MASLO, "Bosanski lonac sjećanja: 1463. godina i konstitutivni narodi Bosne i Hercegovine", str. 289-290.

kod sebe", nego je uspjela pobjeći iz Rima u želji da dođe u Carigrad/ Istanbul u posjet svojoj djeci koju je tamo "poslala na čuvanje", te svoj životni put završava u Skoplju gdje joj je podignuto turbe.<sup>51</sup> Ovakve i slične iznesene konstatacije, bez povijesne utemeljenosti, dolazile s bilo koje strane, očigledno su usmjerene na konstruiranje "nove povijesti" koja, kako je već naglašeno, ima ciljanu pozadinu stvaranja kontinuiteta, ali i legitimiziranja već istaknutih probošnjačkih političkih ciljeva.

Prostorna analiza pokazala je također da se sjećanje na kraljicu Katarinu u institucionalnom smislu čuva i kroz spomeničku baštinu, te naziv jedne škole, a riječ je o Glazbenoj školi Katarina Kosača Kotromanić u općini Žepče, pri kojoj djeluju Osnovna i Srednja glazbena škola, a zahvaljujući zapaženim uspjesima učenika kako na glazbenim natjecanjima tako i njihovim angažmanom na raznim manifestacijama ime ove škole pronosi se ne samo u Bosni i Hercegovini, nego i puno šire.<sup>52</sup> S druge strane, spomenička baština kao oblik javnoga sjećanja zbog svoje kompleksnosti, u smislu izrade i financiranja, puno je rjeđa, tako da Kraljičine spomenike susrećemo

---

<sup>51</sup> Ovdje donosimo parafriziran samo dio teksta pod naslovom "Istina o bosanskoj kraljici Katarini", objavljen na Facebook stranici *Historija Bosanske države i Bošnjačkog naroda*, u kojemu je izneseno niz neprovjerljivih, odnosno neutemeljenih ili krivo interpretiranih povijesnih činjenica. Teško nam je ući u trag gdje je sve ovaj tekst objavljen, ali po svemu sudeći izvor mu je u *Enciklopediji Bošnjaka*, urednika Nazifa Veledara, koji stoji i u potpisu ovoga nama dostupnog teksta. Na žalost, isti se narativ upotrebljava prilikom posjeta obnovljenom turbetu u Skoplju gdje je, prema mišljenju povjesničara, pokopana princeza Katarina, kći kraljice Katarine, a ne sama kraljica, kako je to navedeno u ovome Veledarovu tekstu. <https://www.facebook.com/groups/bosanskahistorija/posts/4026648397357831/> (10. 2. 2025.); <http://miruhbosne.com/spomen-ploca-u-rimu-o-bosanskoj-kraljici-ali-grob-je-prazan/> (7. 3. 2025.); [https://www.youtube.com/watch?v=eweC7q33F\\_0](https://www.youtube.com/watch?v=eweC7q33F_0) (7. 3. 2025.). Vidjeti također: Dž. DAUTOVIĆ, "Sudbine velom zaborava skrivene: Žene bosanskog srednjovjekovlja u izvorima, historiografiji i populistici", str. 32, bilješka 56.

<sup>52</sup> <https://umgbp.ba/skole-u-fbih/> (23. 2. 2025.); <https://invest.razepce.com/mreza-podrske-obrazovne-institucije/> (23. 2. 2025.). Ovdje donosimo samo neke podatke o uspjesima učenika ove škole na raznim natjecanjima: <https://zepce.ba/uspjesi-glazbene-skole-katarina-kosa269a/>; <https://zepce.ba/ucenici-gs-katarina-kosaca-kotromanica-na-proteklim-takmicenjima-postigli-odlicne-rezultate/>; <https://www.opcina-zepce.com/upriličena-dodjela-nagrada-ucenicima-glazbene-skole-katarina-kosaca-kotromanica-zepce> (23. 2. 2025.).

u Mostaru i Kraljevoj Sutjesci, dakle mjestima koja su obilježila dijelove njezina života. Međutim, ukoliko imamo na umu da su spomenici mediji koji povijest (uglavnom selektiranu) čine opipljivom u svakodnevicu,<sup>53</sup> kao i specifičnu poziciju ova dva mjesta s obzirom na bosanskohercegovačku društvenu zbilju temeljenu na nacionalno-političkim paradigmama,<sup>54</sup> ovi spomenici zasigurno imaju puno dublje simboličko značenje. Zapravo, ukoliko detaljnije promotrimo prostornu dimenziju Katarinina spomenika u Mostaru – smješten na **Trgu hrvatskih velikana**, između institucije koja nosi ime njezina oca – **Hrvatski dom herceg Stjepan Kosača**<sup>55</sup> i **Spomenika poginulim hrvatskim braniteljima u Domovinskom ratu** – iščitava se jasna poruka u kojoj se prožimaju hrvatski identitet, kontinuitet, bliska prošlost, sadašnjost ali i usmjerenja za budućnost, što znači da memorijalni spomenici kao nositelji ambijentalnih poruka u javnom prostoru u biti postaju javne forme društvenoga pamćenja odnosno kolektivnog sjećanja u funkciji željenih ili pak vladajućih paradigmi.<sup>56</sup>

Osim kroz već spominjani gradski tekst kolektivno sjećanje na pretposljednju bosansku kraljicu kreirano je i kroz izdavanje poštanskih

---

<sup>53</sup> D. RIHTMAN-AUGUŠTIN, *Ulice moga grada. Antropologija domaćeg terena*, str. 93.

<sup>54</sup> Kraljeva Sutjeska, naselje s hrvatski većinskim stanovništvom u općini Kakanj, u kojoj dominira bošnjačka većina, te grad Mostar koji je, kako smo već istaknuli, devedesetih godina prošloga stoljeća službeno bio podijeljen na tri općine s hrvatskom i tri općine s bošnjačkom većinom. Iako je Statutom Grada iz 2004. godine ova podjela ukinuta, nacionalna struktura stanovništva istočnih i zapadnih kvartova Mostara, dvojni način funkcioniranja javnih poduzeća i ustanova, kao i vladajuće nacionalne politike, i dalje svjedoče o njegovoj podijeljenosti. Vidjeti: *Nacionalni sastav stanovništva – Rezultati za republiku po opštinama i naseljenim mjestima 1991.*, Sarajevo, 1993., str. 56; [https://www.popis.gov.ba/popis2013/doc/Knjiga2/K2\\_H\\_E.pdf](https://www.popis.gov.ba/popis2013/doc/Knjiga2/K2_H_E.pdf) (8. 2. 2025.); *Prijelazni Statut Grada Mostara od 7. veljače 1996.*; *Sporazum o oživotvorenju Federacije Bosne i Hercegovine s Aneksom na Sporazum – Dogovorena načela za Prijelazni statut Grada Mostara*, 10. 11. 1995.; <https://www.mostar.ba/storage/2022/02/Statut-Grada-Mostara.pdf> (8. 2. 2025.).

<sup>55</sup> U sklopu ove institucije nalazi se i "Galerija kraljice Katarine" gdje se održavaju različite kulturne manifestacije.

<sup>56</sup> MIROSLAV TUĐMAN, "Memorijalni spomenici i javno znanje", u: ŽARKA VUJIĆ – MARKO ŠPIKIĆ (ur.), *Ivi Maroeviću baštinici u spomen*, Zagreb, 2009., str. 17-19.

maraka kao medija uporabne funkcije koji institucionalnim izborom raznih motiva predstavlja učinkovito sredstvo prenošenja osmišljene poruke. U samom uvodu *Kataloga* poštanskih maraka Hrvatske pošte Mostar istaknuto je kako su marke "jedan su od bitnijih promidžbenih medija koji u svijet nose poruku o duhovnom, kulturnom i materijalnom bogatstvu, ne samo hrvatskog naroda u BiH, već cijele Bosne i Hercegovine. Ova minijatura umjetnička djela, osim što prenose određenu poruku širom svijeta, značajan su izvor različitih informacija i znanja", a kako kod javnoga znanja dominiraju poruke vladajuće elite to je društveno pamćenje, a onda i kolektivno sjećanje sastavnim dijelom društvenog poretka. Upravo na tom tragu **Hrvatska pošta Mostar** u dva navrata izdala je poštansku marku s likom Katarine Kosača Kotromanić – prvi put 1996. godine u sklopu projekta *Europa – znamenite žene*, a drugi put u svibnju 2024. prigodom 600. obljetnice rođenja kraljice Katarine Kosača Kotromanić.<sup>57</sup>

Zanimljivim se čini spomenuti kako ime ove zasigurno najpoznatije žene u bosansko-hercegovačkom društvu nosi i Zajednica žena Hrvatske demokratske zajednice Bosne i Hercegovine (HDZ BiH). Iako u svojim aktima izravno ne obrazlažu izbor imena, jer je riječ o sastavnici vodeće političke organizacije Hrvata u BiH,<sup>58</sup> komemoriranjem Katarine Kosače kao neupitnoga simbola hrvatskog nacionalnog identiteta željelo se očito dodatno, kroz neizravno političko promoviranje na terenu, naglasiti i osnažiti kontinuiranu ulogu ove političke opcije u zastupanju hrvatskih nacionalnih interesa u Bosni i Hercegovini. U organizaciji ove Zajednice, odnosno njezina ogranka Gradskog odbora Zajednice žena HDZ BiH Mostar, a u povodu 600. obljetnice rođenja kraljice Katarine Kosače Kotromanić, 16. prosinca 2024. u Mostaru, upriličeno je predstavljanje i slikovnice *Zvijezda*

---

<sup>57</sup> <https://www.post.ba/filatelija/detalji/?id=4929> (12. 2. 2025.); ANA ZADRO – GORAN MIJOČEVIĆ, "Srednjovjekovni motivi na poštanskim markama Hrvatske pošte Mostar u kulturi sjećanja", u *Hercegovina*, 8, serija 3, Mostar – Zagreb, 2022., str. 69, 81; <https://www.post.ba/novosti/clanak/hp-mostar-prigodnom-markom-obilježava-600-obljetnicu-rodenja-kraljice-katarine> (12. 2. 2025.).

<sup>58</sup> *Odluka o utemeljenju Zajednice žena HDZ BiH*, br. I-01-32/08, od 4. 7. 2008.; <https://www.hdzbih.org/hr/dokumenti-zene-hdz> (15. 2. 2025.).

*kraljice Katarine*.<sup>59</sup> Važnost ovoga uratka u svom obraćanju istaknula je dopredsjednica HDZ BiH Darijana Filipović naglasivši kako slikovnica donosi priču "o nacionalnom i vjerskom identitetu, a to je presudno kako bi [naše] mlade generacije, kojima je ova slikovnica i namijenjena, učile o [našem] identitetu i povijesnoj baštini". Ne propitujući sadržaj slikovnice kao neobveznoga štiva, ili pak mogućnost njegova razumijevanja kada je riječ o dječjem uzrastu (bilo da se radi o predškolskom ili nižim razredima osnovnoškolskog odgoja), postavlja se pitanje koliko su vodeće političke opcije kojima je cilj, kako naglašavaju, poučiti mlade o identitetu i kulturno-povijesnoj baštini ovu tematiku ugradile u postojeći obrazovni sustav. Naime, pregledavajući udžbenike povijesti<sup>60</sup> kao važnu kariku u odgoju i obrazovanju mladih generacija zapaža se da je kraljica Katarina gotovo prepuštena zaboravu. U većini udžbenika, bilo da je riječ o hrvatskom ili bošnjačkom nastavnom planu i programu, podatci o njezinu životu doneseni su u vrlo sažetoj formi (kroz dvije do tri rečenice ili pak nikako) često na kraju lekcije u rubrici *Jeste li znali?* Stoga nadat se da ova slikovnica nije samo jedan smišljeni potez vladajućih elita u svrhu vlastitoga promoviranja i kreiranja političkog sjećanja, nego prvi korak u proširivanju znanja o povijesnoj ulozi kraljice Katarine kroz redoviti obrazovni sustav koji je u njihovoj ne/izravnoj ingerenciji.

Navedeni primjeri instrumentalizacije kulture sjećanja, kada je u pitanju kraljica Katarina, očito su utjecali na nacionalnu svijest hrvatskoga naroda, tako da se s vremenom umnožavao broj udruga, kulturnih društava, organizacija koje, rekli bismo, umjesto nacionalnog

---

<sup>59</sup> SONJA JURIĆ, *Zvijezda kraljice Katarine*, (ilustrirao: SAŠA ŠANTIĆ), Mostar, 2024. Iako se u impresumu slikovnice izravno ne navodi da je riječ o projektu Zajednice žena HDZ BiH, ipak uvidom u sastav Uredništva jasno se iščitava kako je riječ o članicama Gradskog odbora Zajednice žena HDZ BiH Mostar, te članicama Županijskog odbora HDZ BiH "Kraljica Katarina Kosača HNŽ".

<sup>60</sup> Vidjeti: ANTE BIRIN – MIROSLAV ROZIĆ – TOMISLAV ŠARLIJA, *Povijest 7. udžbenik za 7. razred devetogodišnje osnovne škole*, Mostar, 2021., str. 122-123; ASMIR HASIČIĆ, *Historija/povijest, udžbenik za 7. razred devetogodišnje osnovne škole*, Sarajevo, 2010., str. 100; HADŽIJA HADŽIABDIĆ i dr., *Historija udžbenika za srednje tehničke i stručne škole*, Sarajevo, 2013., str. 159; FRANKO MIROŠEVIĆ i dr., *Povijest 2*, Mostar, 2005.; ANTE BIRIN – TOMISLAV ŠARLIJA, *Povijest 2, udžbenik za 2. razred gimnazije*, Zagreb, 2009.

predznaka u svom nazivu komemoriraju njezino ime.<sup>61</sup> Pojedina udruženja Hrvata u dijaspori također nose ime ove Kraljice simboli-  
zirajući na taj način nacionalnu dimenziju, ali i povezanost s matič-  
nom domovinom Bosnom i Hercegovinom.<sup>62</sup>

## **Sjećanje kroz narodnu tradiciju i popularnu kulturu**

Može se slobodno reći kako nijedna osoba iz povijesti srednjovjekov-  
nog Bosanskoga Kraljevstva nije u tolikoj mjeri zastupljena i popula-  
rizirana u narodnoj tradiciji ili pučkoj kulturi kao bosanska kraljica  
Katarina. Tomu je uvelike pridonijela teška Katarinina sudbina nakon  
pada Kraljevstva, ali zasigurno mnogo više životna tragedija, jer su  
njezina djeca pala u tursko zarobljeništvo te ih nikad više nije uspjela  
vidjeti. U stoljećima nakon pada pod tursku vlast, suosjećanje i po-  
vezivanje s kraljicom Katarinom došlo je do posebnog izražaja među  
katoličkim pukom u Bosni i Hercegovini. Tako su žene na području

---

<sup>61</sup> Ovdje pobrojavamo neke od ovih organizacija/društava: Bratstvo vitezova kraljice Katarine u Vitezu, Franjevački svjetovni red Bratstvo kraljice Katarine, Pastoralni centar kraljice Katarine župe sv. Obitelji Kupres; Svečana dvorana "Kraljica Katarina" u ETNO selu Herceg Međugorje, <https://etno-herceg.com/dvorane/> (21. 2. 2025.); Udruga hrvatskog audiovizualnog centra "Kraljica Katarina", <https://www.vecernji.ba/vijesti/izabrano-novo-rukovodstvo-udruga-havc-kraljica-katarina-1544616> (21. 2. 2025.); Hrvatski ženski rukometni klub Katarina – Mostar. Ovaj klub podsjećajući na obljetnice Katarinine smrti povremeno je organizirao i turnire pod nazivom "Kraljica Katarina". Vidjeti: <https://bljesak.info/sport/rukomet/mostar-domacin-turnira-kraljica-katarina/173847> (21. 2. 2025.). Hrvatsko katoličko dobrotvorno društvo iz Sarajeva osnovalo je muški studentski dom "Katarina Kosača" u Zagrebu koji, prema riječima Darke Zeke, ravnatelja sarajevskoga studentskog doma, nije u funkciji odnosno čeka obnovu oštećenja nastalih nakon zagrebačkog potresa iz ožujka 2020. Pri Vrhbosanskoj nadbiskupiji u Sarajevu otvoren je i *Dom za studentice Kraljica Katarina Kotromanić*, <https://www.caritas-vrhbosna.ba/dom-studentice/> (21. 2. 2025.). Usp. A. MASLO, "Bosanski lonac sjećanja: 1463. godina i konstitutivni narodi Bosne i Hercegovine", str. 291, bilješka 51.

<sup>62</sup> Riječ je o: Kulturno-umjetničkom društvu "Kraljica Katarina" u Gelsenkirchenu; Kulturno-umjetničkom društvu "Kraljica Katarina" - Donji Lapac; Kulturnom društvu Hrvata Bosne i Hercegovine "Kraljica Katarina" - Cleveland; "Kraljica Katarina" – Udruga Hrvata BiH Kloštar Ivanić. <https://donjilapac.hr/kud-kraljica-katarina/> (21. 2. 2025.). Usp. A. MASLO, "Bosanski lonac sjećanja: 1463. godina i konstitutivni narodi Bosne i Hercegovine", str. 291, bilješka 52.

središnje Bosne, a napose u sutješkom kraju, glavu pokrivala crnim rupcima zvanim *katarinke*. U istim krajevima sačuvana je i predaja kako je kraljica Katarina "srednjovjekovne bosanske žene poučavala u pletenju, ručnom radu i u drugim vještinama kućanstva".<sup>63</sup>

Među svim predajama, koje su sačuvane u narodnoj tradiciji o kraljici Katarini, čini se da jedna zaslužuje posebno mjesto, a riječ je o onoj koja govori o bijegu kraljice Katarine iz Bosne prilikom pada Bosanskoga Kraljevstva 1463. godine.<sup>64</sup> Ova narodna predaja sačuvana je u nekoliko mjesta središnje Bosne u ponešto različitim inačicama. Tako se u Fojnici, Kreševu, Kraljevoj Sutjesci i Visokom izričito spominje bijeg kraljice Katarine, dok se u drugim mjestima kao što su Olovo, Prozor, Zenica, Vranduk, dolina Lašve i dr. spominje samo neka kraljica bez imena, međutim, cijela predaja ima istu jezgru.<sup>65</sup> Među sačuvanim predajama o bijegu kraljice Katarine najdetaljnija je ona sačuvana za Kozograd kod Fojnice. Iako i na području Fojnice ima nekoliko inačica ove predaje, osnovna priča mogla bi se svesti na sljedeće. Katarina je boravila u Kozogradu koji su po nekim predajama opsjedali Turci, a kraljica je navodno pružala junački otpor. Kako Turci nisu uspjeli zauzeti grad neka baka im je otkrila otkuda grad nabavlja vodu. Nakon toga kraljica je morala napustiti grad, ali se poslužila lukavstvom te je dala potkovati konje naopako kako bi zavarala turske vojnike. Prema jednima kraljica se uputila prema moru u Dubrovnik, a prema drugima u Rim.<sup>66</sup> Čini se zanimljivim spomenuti kako je bijeg kraljice Katarine zabilježen i u pisanom obliku u

<sup>63</sup> <https://www.svetlorijeci.ba/srecko-dzaja-od-kraljice-katarine-do-dejtonskoga-sporazuma/>, SREČKO DŽAJA, *Od kraljice Katarine do Dejtonskoga sporazuma* (22. 10. 2024.).

<sup>64</sup> Povijesni prikaz tih događanja s posebnim osvrtom na kraljicu Katarinu pogledati u: K. REGAN, *Bosanska kraljica Katarina. Pola stoljeća Bosne (1425-1478)*, str. 38-49.

<sup>65</sup> Opširniji prikaz ovih predanja donio je VLAJKO PALAVESTRA, "Narodna predanja o bježanju kraljice Katarine iz Bosne", u: JOSIP TURČINOVIĆ (prir.), *Povijesno-teološki simpozij u povodu 500. obljetnice smrti bosanske kraljice Katarine održan 24. i 25. listopada 1978. u Sarajevu*, Sarajevo, 1979., str. 87-91.

<sup>66</sup> Usp. V. PALAVESTRA, "Narodna predanja o bježanju kraljice Katarine iz Bosne", str. 87-88. Jedna narodna predaja sačuvala je i sljedeću verziju. "Priča se da je Katarina, bježeći od Turaka, bježala iz Jajca preko brda i došla u varoš pod Kozogradom. Kada se nisu mogli obraniti, potkovala sve konje naopako i jednu noć iščezli i pobjegli u Dalmaciju, Livno, Duvno." VLAJKO PALAVESTRA,

djelu dubrovačkoga povjesničara Jakova Lukarevića, prema čijem je navodu kraljica iz Kozograda pobjegla u Konjic na Neretvi, pa dalje prema Stonu.<sup>67</sup>

Uz narodnu tradiciju o bijegu kraljice Katarine sačuvane su još neke predaje, prema kojima "žive" legende o dugogodišnjoj opsadi grada prije pada pod Turke, zatim da su branitelji u nedostatku streljiva na neprijatelja pucali ispaljujući proso ili rižu, da je kraljica između nekih gradova imala razapet lanac preko kojega se mogla kretati, te kraljičino tugovanje za dobrima koje je ostavila, kao i nastanak određenih toponima prilikom kraljičina bijega i tomu slično.<sup>68</sup> Iz navedenoga može se zaključiti kako je narodna tradicija sačuvala sjećanje na kraljicu Katarinu, posebice među katoličkim pukom u središnjoj Bosni, sve do današnjih dana, a prema mišljenju Vlajka Palavestre, tomu su naročito pridonijeli franjevački redovnici na tom području,<sup>69</sup> što potvrđuju i novija istraživanja franjevačkih ljetopisa iz 18. stoljeća.<sup>70</sup> Naravno, i u suvremenom razdoblju crkva daje svoj obol u komemoriranju pretposljednje bosanske kraljice, što se očituje i kroz sad već tradicionalne hodočasničke susrete povodom "Dana kraljice Katarine", manifestacije kojom se više od dva desetljeća u župi Kraljeva Sutjeska krajem listopada katolički puk prisjeća obljetnice njezine smrti. Ovo sjećanje na kraljicu Katarinu revitalizira se kroz niz događanja koja nadilaze puku komemoraciju te se može reći

---

*Historijska usmena predanja iz Bosne i Hercegovine*, Beograd, 2003., str. 143, 298-300.

<sup>67</sup> Na djelo Jakova Lukarevića već je upozorio V. PALAVESTRA, "Narodna predanja o bježanju kraljice Katarine iz Bosne", str. 88. Lukarevićevo djelo dostupno je na: <https://archive.org/details/GiacomoLuccari-CopiosoRistrettoDegliAnnaliDiRausa1605/page/n171/mode/2up?view=theater>, a dio koji se odnosi na bijeg kraljice Katarine nalazi se na stranici 108.

<sup>68</sup> Ovdje je predstavljen samo dio narodnih predaja vezanih uz kraljicu Katarinu, a opširnije se može vidjeti u: V. PALAVESTRA, "Narodna predanja o bježanju kraljice Katarine iz Bosne", str. 86-94; V. PALAVESTRA, *Historijska usmena predanja iz Bosne i Hercegovine*, str. 143-144, 298-302.

<sup>69</sup> V. PALAVESTRA, "Narodna predanja o bježanju kraljice Katarine iz Bosne", str. 94.

<sup>70</sup> Primjere kako su franjevci mogli utjecati na očuvanje i oblikovanje narodne tradicije kroz pjesme, odnosno stihove ali i usmenu predaju vidi opširnije u: IVA BELJAN, *Pripovijedanje povijesti. Ljetopisi bosanskih franjevac iz 18. stoljeća*, Zagreb – Sarajevo, 2011., str. 64-80.

kako ona dobivaju karakter sveobuhvatne manifestacije identiteta. Tako je u listopadu 2024., u sklopu obilježavanja "Dana kraljice Katarine", održano 16. nacionalno hodočašće Franjevačkoga svjetovnog reda u Bosni i Hercegovini.<sup>71</sup> Osim toga, važno je napomenuti kako se u isto vrijeme obilježava i Molitveni dan za Domovinu Vrhbosanske nadbiskupije te hodočašće na Bobovac katolika pripadnika Ministarstva obrane, Oružanih i redarstvenih snaga BiH. Poticaj za organizaciju Molitvenoga dana dao je 2002. godine tadašnji Vrhbosanski nadbiskup, kardinal Vinko Puljić, a dvije godine kasnije ovoj manifestaciji pridružili su se i katolici pripadnici spomenutog ministarstva, te vojnih i redarstvenih snaga BiH, pa je tako u listopadu 2024. obilježen 23. Molitveni dan za Domovinu i 21. hodočašće.<sup>72</sup> Obilježavanje sjećanja na kraljicu Katarinu u Kraljevoj Sutjesci predstavlja višeslojni društveni i kulturni fenomen u kojem se isprepliću, kako povijesno sjećanje i vjerska praksa, tako i očuvanje nematerijalne kulturne baštine kroz održavanje godišnje smotre folkloru u organizaciji Hrvatske folklorne skupine "Bobovac", koja je, već spomenute 2024. godine, obilježila jubilarnu 25. smotru folkloru.<sup>73</sup> U tom kontekstu, sjećanje na kraljicu Katarinu u Kraljevoj Sutjesci može se interpretirati kao primjer žive memorije, u kojoj se povijesna ličnost transformira u simbol kulturne, vjerske i nacionalne samosvijesti. Istovremeno, ova manifestacija ukazuje na značaj integracije različitih oblika baštine – duhovne, povijesne i folklorne – u proces oblikovanja identiteta zajednice u suvremenom kontekstu.

Jasno je da narodna tradicija, koja je sačuvala sjećanje na kraljicu Katarinu, ne pokazuje uvijek stvarno povijesno gibanje. Riječ je o predajama koje su se s vremenom, a vrlo vjerojatno i potrebama, oblikovale,

---

<sup>71</sup> <https://www.svjetojni-franjevci.info/xvi-nacionalno-hodocasce-ofs-a-bih-u-kraljevu-sutjesku-i-proslava-dana-kraljice-katarine/>, MLADEN BOSANKIĆ, *XVI. nacionalno hodočašće OFS-a BiH u Kraljevu Sutjesci i proslava Dana kraljice Katarine* (22. 4. 2025.).

<sup>72</sup> <https://www.ktabkbih.net/hr/najave/xxiii-molitveni-dan-za-domovinu-na-bobovcu/122243,XXIII.molitveni-dan-za-domovinu-na-bobovcu> (22. 4. 2025.); <https://ika.hkm.hr/novosti/nadbiskup-vuksic-predvodio-misu-za-domovinu/>, *Nadbiskup Vukšić predvodio misu za Domovinu* (22. 4. 2025.).

<sup>73</sup> <https://www.svjetlorijeci.ba/hrvatska-folklorna-skupina-bobovac-cuvariuspomene-na-kraljicu-katarinu/>, DANIJELO NIKOLIĆ, *Hrvatska folklorna skupina "Bobovac" – Čuvari uspomene na kraljicu Katarinu* (22. 4. 2025.).

mijenjale i prilagođavale. No, kada je u pitanju kultura sjećanja i njezin odnos prema narodnoj tradiciji, a potom i prošlosti, takvo što i nije bitno, jer, kako je već navedeno, za kulturno pamćenje "nije bitna činjenična, nego samo upamćena povijest".<sup>74</sup> Međutim, treba imati na umu kako kultura sjećanja a onda, kako je prethodno naglašeno, i u narodu "upamćena povijest", kao i institucionalna memorijalizacija postaju temelj za širenje popularne kulture – još jednog oblika promoviranja prošlosti i kreiranja sjećanja. Stoga imajući u vidu suvremenu popularizaciju lika kraljice Katarine ne začuđuje činjenica da je njezin životni put postao inspiracija značajna broja književnih, glazbenih i medijskih uradaka, dakle dio popularne kulture kao posebnoga načina oživljavanja i "modeliranja" prošlosti za potrebe suvremene društvene zbilje.<sup>75</sup>

## Zaključak

Kultura sjećanja na kraljicu Katarinu u Bosni i Hercegovini razvijala se kroz različite povijesne faze i društvene kontekste, pri čemu se prijašnji oblici njezine memorijalizacije mogu prepoznati u narodnoj tradiciji ili pučkoj kulturi. Usmene predaje i legende, vezane uz lik kraljice Katarine, svjedoče o dugotrajnom i duboko ukorijenjenu prisustvu njezina lika u kolektivnoj imaginaciji, osobito među katolicima Hrvatima u Bosni i Hercegovini. Među navedenim predajama posebno se ističe narativ o bijegu kraljice Katarine iz Bosne prilikom pada Bosanskoga Kraljevstva 1463. godine koji je sačuvan, kako je navedeno, u brojnim mjestima središnje Bosne u ponešto različitim inačicama. Unutar ove zajednice, kraljica Katarina je već stoljećima

---

<sup>74</sup> J. ASSMANN, "Kultura sjećanja", str. 65.

<sup>75</sup> Ne ulazeći u literarnu i umjetničku vrijednost djela te ostavljajući autorima ono što se zove *licentia poetica*, za potrebe ovoga rada samo ćemo navesti o kojim se djelima radi. Romani: RADOVAN MARUŠIĆ, *Katarina Kosača*, (1996.); DUBRAVKO HORVATIĆ, *Kraljica Katarina Kosača* (1997.); IBRAHIM KAJAN, *Katarina, kraljica bosanska* (2004., 2006., 2007., 2015.); SALIH STRAŠEVIĆ, *Prokletstvo bosanske kraljice Katarine*, (2019.); DANKO LUPI, *Kraljica Katarina Kotromanić Kosača*, (2024.); NATAŠA BARTULA HERBERT, *Majka Kraljica Katarina Kosača-Kotromanić*, (2024.). Drame: IBRAHIM KAJAN, *Katarina Kosača: posljednja večera*, (2003.); ANTE MARIĆ, *Kraljica Katarina Kosača* (2005., 2024.). Balet: GRADIMIR GOJER – ĐELO JUSIĆ, *Katarina, bosanska kraljica*, Sarajevo, 2003. Predstave: MARICA PETROVIĆ, *Bosanska kraljica*, (2016.); ANELA KRIŽANAC, *Kraljica Bosne*, (2017.).

predstavljena kao simbol vjernosti, žrtve i identitetske otpornosti. Ovo narodno sjećanje, prenošeno generacijama, prethodilo je institucionaliziranim oblicima sjećanja koji svoj korijen imaju u novijem povijesnom razdoblju, odnosno u našem slučaju vezani su uz samostalnost Bosne i Hercegovine. Razmatrajući način na koji bosansko-hercegovačke društvene i političke elite koriste javni prostor za kreiranje identiteta i legitimiranje zastupanih političkih ciljeva dolazi se do zaključka da kada je riječ o hrvatskom nacionalnom identitetu glavni oslonac predstavlja komemoriranje znamenitih osoba iz nacionalne povijest čime se želi ukazati na kontinuitet, ali u specifičnim slučajevima (misli se na prostor koji je pogođen posljednjim međunarodnim ratnim sukobima) i na teritorijalno legitimiranje, što u konačnici ima za cilj jačanje nacionalnog identiteta. Stoga, ukoliko se ima u vidu nacionalna struktura stanovništva Bosne i Hercegovine, te politike vladajućih elita ne začuđuje činjenica da institucionalno sjećanje na kraljicu Katarinu posebno potiču hrvatske političke opcije. Rezultat ovakve politike sjećanja su i susreti Hrvata katolika u povodu godišnjice njezine smrti koja se obilježava već duže od dva desetljeća u listopadu (osobito u Kraljevoj Sutjesci ali i drugim mjestima vezanim uz njezin život), što predstavlja ključni trenutak duhovne i identitetske povezanosti s prošlošću, kada se kroz liturgijska slavlja, hodočašća i kulturne događaje posebno naglašava njezina važnost za povijest i kulturni identitet ove zajednice. S druge pak strane kad je riječ o memorijalizaciji kraljice Katarine u manjem broju općina s većinskim bošnjačkim stanovništvom treba naglasiti kako se radi o "drukčijem" narativu, u kojem se povijesne činjenice "prilagođavaju" potrebama za argumentiranjem sve aktualnije paradigme o kontinuitetu bosanske državnosti i propagiranju težnja o uspostavi građanske države.

U konačnici, recentnije, suvremene interpretacije sjećanja kroz popularnu kulturu – uključujući književna, glazbena i medijska ostvarenja – pružaju nove načine reafirmacije Katarinina značenja u današnjem društvu. Dakle, možemo zaključiti kako sjećanje na kraljicu Katarinu predstavlja primjer dugotrajnoga i slojevitog procesa u kojem se prošlost oblikuje, prenosi i prilagođava suvremenom društvenom kontekstu, pri čemu tradicija i institucije zajedno doprinose očuvanju jednog od važnijih simbola bosanskohercegovačke povijesti i identiteta.